

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

на тему

**СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ В СУЧАСНИХ
УМОВАХ ЗАСОБАМИ АДАПТИВНОГО СПОРТУ**

Виконала:

здобувачка ступеня вищої освіти

«магістр» спеціальності

017 Фізична культура і спорт

Анастасія ТИМОФІЮК

Керівник:

доцент **Сергій СЕМЕНОВИЧ**

Рецензент:

кандидат наук з фізичного виховання

і спорту, доцент кафедри ТМФВ та АФК

МЕГУ ім. академіка Степана Дем'янчука

Вікторія РОМАНОВА

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ АДАПТИВНОГО СПОРТУ ЯК ЗАСОБУ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ	7
1.1. Адаптивний спорт як вид фізичної культури.....	7
1.2. Характеристика адаптивного спорту як багатофункціонального інструменту соціалізації ветеранів війни	17
1.3. Нормативно-правове забезпечення у сфері соціальної адаптації ветеранів війни в Україні.....	21
Висновки до першого розділу	26
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	26
2.1. Організація дослідження	30
2.2. Методи дослідження	32
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ ЗАСОБАМИ АДАПТИВНОГО СПОРТУ	34
3.1. Міжнародний практичний досвід застосування адаптивного спорту у соціальній адаптації та реабілітації ветеранів війни.....	34
3.2. Пропозиції щодо удосконалення організаційно-правових механізмів підтримки адаптивного спорту.....	45
3.3. Перспективи розвитку інклюзивних спортивних програм у громадах.....	50
Висновки до третього розділу	52
ВИСНОВКИ	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	60
ДОДАТКИ	67

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасні реалії українського суспільства визначаються наслідками повномасштабної війни, що торкнулася майже кожної сім'ї. Тисячі військовослужбовців, які брали участь у бойових діях, повертаються до мирного життя з глибокими фізичними та психологічними травмами. Бойові поранення, ампутації кінцівок, ушкодження опорно-рухового апарату, черепно-мозкові травми, а також посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) формують нову соціальну реальність, у якій проблема адаптації ветеранів набуває виняткової ваги. Цей процес охоплює не лише медичне лікування чи фізичну реабілітацію, а й повернення до соціальної активності, працевлаштування, відновлення родинних зв'язків і налагодження повноцінного життя в мирних умовах.

У цьому контексті особливе місце займає адаптивний спорт, що поєднує лікувально-реабілітаційні можливості з інструментами соціальної інтеграції. Спортивна діяльність дає змогу ветеранам відновлювати фізичну форму, зміцнювати психоемоційний стан, формувати почуття впевненості та подолати внутрішні бар'єри. Участь у спортивних програмах і змаганнях створює середовище спільності, взаємної підтримки та довіри, що стає важливим чинником ресоціалізації. Таким чином, адаптивний спорт виступає не лише способом фізичного відновлення, а й ефективним інструментом повернення ветеранів до активного суспільного життя.

Аналіз науково-методичної літератури показав, що адаптивний спорт розглядається дослідниками як один із найбільш ефективних інструментів соціальної та психологічної реабілітації ветеранів війни. Наукові джерела підтверджують, що участь у спортивних програмах сприяє зниженню проявів посттравматичного стресу, підвищенню самооцінки та формуванню позитивної мотивації до соціальної взаємодії. У працях вітчизняних і зарубіжних авторів підкреслюється важливість комплексного підходу, що поєднує фізичні, психологічні та соціальні засоби підтримки ветеранів. Література також акцентує увагу на ролі спортивних спільнот і групової

діяльності як чинників відновлення почуття приналежності та соціальної включеності.

У контексті теми дослідження велике значення мають праці авторів, які висвітлюють проблеми адаптивного фізичного виховання та спорту Т. Базилюк, Н. Борецька, Ю. Бріскін, О. Кас'янова, В. Ковальський, І. Кувшинчиков, Т. Осадченко, О. Римар, О. Романчук, О. Соколенко, І. Свістельник, М. Сорокін та інші. Особливості фізичної та медичної реабілітації військовослужбовців досліджень вивчають: Ю. Бриндіков, Л. Вакуленко, А. Голяченко, С. Іващенко, І. Мисула, О. Шинкарук, В. Шпак та ін. Організаційним аспектам надання соціально-психологічної реабілітації присвячені праці: М. Бедюк, Н. Зарецької, Л. Гридковець, В. Лескова, Л. Литвиненка, І. Ліпатова, А. Мельник, О. Кокун, В. Осьодла, О. Хміляр та ін. Спортивний рух інвалідів, інваспорт та проведення Спеціальних Олімпіад та Параолімпійських ігор досліджують: В. Кучер, В. Ковальський, М. Пітин, О. Слісенко, В. Строкатов, М. Сапронов, Ю. Любіжанін, Ю. Стефанишин та ін.

Узагальнення наукових даних дало змогу визначити адаптивний спорт як важливу складову системи соціальної адаптації ветеранів у сучасних умовах.

Усвідомлення нагальної потреби у вивченні ефективних шляхів соціальної адаптації ветеранів війни в умовах сучасних викликів, зокрема через використання можливостей адаптивного спорту зумовлює вибір теми магістерської роботи **«Соціальна адаптація ветеранів війни в сучасних умовах засобами адаптивного спорту»** та визначає її теоретичну й практичну значущість.

Зв'язок роботи з науковими проблемами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри теорії і практики фізичної культури і спорту «Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичної культури і спорту у контексті компетентнісного підходу» (номер державної реєстрації: 0112U000502).

Метою дослідження є визначення особливостей соціальної адаптації ветеранів війни засобами адаптивного спорту та розробка рекомендацій щодо оптимізації цього процесу в сучасних умовах України.

Для досягнення цієї мети поставлено низку **завдань**:

1. Здійснити аналіз наукової літератури з проблеми;
2. Окреслити нормативно-правові засади, що регулюють сферу ветеранського спорту;
3. Вивчити практичний та міжнародний досвід реалізації застосування соціальної адаптації та реабілітації ветеранів війни;
4. Визначити основні труднощі соціалізації ветеранів;
5. Обґрунтувати практичні шляхи вдосконалення спортивних програм як інструментів інтеграції.

Об'єктом дослідження виступає процес соціальної адаптації ветеранів війни, а **предметом** – роль та специфіка використання адаптивного спорту як засобу їхньої інтеграції у суспільство.

Методи дослідження. Під час виконання роботи використано комплекс теоретичних та емпіричних методів, зокрема: аналіз та узагальнення наукової для вивчення теоретичних засад соціальної адаптації та адаптивного спорту; соціологічні методи (анкетування) – для виявлення потреб, труднощів та досвіду ветеранів, а також думки фахівців у сфері адаптивного спорту; порівняльний аналіз для зіставлення різних моделей та програм соціальної адаптації з використанням адаптивного спорту в Україні та за кордоном; метод експертних оцінок для визначення ефективності окремих видів адаптивного спорту в процесі відновлення та соціальної інтеграції ветеранів; статистичні методи обробки даних – для кількісного аналізу результатів опитувань, узагальнення отриманих показників і виявлення тенденцій.

Гіпотеза дослідження передбачає, що застосування адаптивного спорту як цілеспрямованого інструмента соціальної підтримки сприятиме підвищенню рівня соціальної адаптації ветеранів війни в сучасних умовах, оскільки спортивна діяльність позитивно впливає на їх психоемоційний стан,

формує навички взаємодії в колективі та підсилює мотивацію до активної участі в суспільному житті.

Наукова новизна теми зумовлена тим, що у вітчизняній науці проблема соціальної адаптації ветеранів через спорт досі вивчена недостатньо. Переважна більшість досліджень присвячена медичній та психологічній реабілітації, однак інтеграційна роль спорту, його здатність поєднувати відновлення фізичного потенціалу з розширенням соціальних можливостей ветеранів, ще потребує системного осмислення.

Практична значущість полягає в тому, що результати цього дослідження можуть стати основою для вдосконалення державних і громадських програм підтримки ветеранів, розробки нових підходів у сфері адаптивного спорту та підвищення ефективності існуючих проєктів.

Апробація результатів дослідження здійснювалась під час обговорення результатів дослідження на Звітній конференції викладачів, співробітників і здобувачів вищої освіти РДГУ за 2024 рік (15-16 травня 2025 року) за матеріалами якої опубліковано статтю: Семенович С. В., Тимофіюк А. П. Соціальна адаптація ветеранів війни в сучасних умовах засобами адаптивного спорту. *Фізична культура, спорт і реабілітація в закладах освіти : збірник наукових праць*. Рівне : ГО СОМ-ЦЕНТР, 2025. Випуск 16. С. 240–247.

Структура та обсяг магістерської роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загального висновку, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 75 сторінок друкованого тексту, основний зміст викладено на 58 сторінках. У роботі використано 59 літературних джерел.